

הלכות רוצח ושמירת נפש פרק יג

א. מי שפגע בחברו בדרך, ובהמתו רובצת תחת משאה בין שהיה עליה משא הראוי לה, בין שהיה עליה יתר ממשאה הרי זה מצוה לפרק מעליה; וזו מצות עשה, שנאמר "עזב תעזב, עמו" (שמות כג, ה). ולא יפרק ויניחנו נבהל וילך, אלא יקים עמו ויחזור ויטען משאו עליה שנאמר "הקם תקים, עמו" (דברים כב, ד), זו מצות עשה אחרת. ואם הניחו נבהל, ולא פרק ולא טען בטל מצות עשה; ועבר על מצות לא תעשה, שנאמר "לא-תראה את-חמור אחיך" (שם).

ב. היה כוהן, והבהמה רובצת בבית הקברות אינו מטמא לה, כשם שאינו מטמא להשיב אבדה. וכן אם היה זקן שאין דרכו לטען ולפרק הואיל ואינה לפי כבודו, פטור.

ג. זה הכלל: כל שאלו היתה שלו, היה טוען ופורק הרי זה חייב לטען ולפרק בשלחברו. ואם היה חסיד ועושה לפנים משורת הדין אפלו היה הנשיא הגדול וראה בהמת חברו רובצת תחת משא שלתבן או קנים וכיוצא בהן, פורק וטוען עמו.

ד. פרק וטען, וחזרה ונפלה חייב לפרק ולטען פעם אחרת, אפלו מאה פעמים: שנאמר "עזב תעזב, עמו" (שמות כג, ה), "הקם תקים" (דברים כב, ד). לפיכך צריך לאדדה עמו עד פרסה, אלא אם כן אמר לו בעל המשא איני צריך לך.

ה. מאימתי יתחייב לפרק ולטען עמו: משיראהו ראייה שהיא כפגיעה שהרי נאמר "כי-תראה" (שמות כג, ה), ונאמר "כי תפגע" (שמות כג, ד). וכמה: שיערו חכמים משיהיה ביניהם מאתים ושש וששים אמה ושני שלישי אמה, שהוא אחד משבעה ומחצה במיל; היה רחוק ממנו יתר מזה, אינו זקוק לו.

ו. מצוה מן התורה לפרק עמו, בחנם. אבל לטען עליו, הרי זו מצוה ונוטל שכרו; וכן בשעה שמדדה עמו עד פרסה, יש לו שכר.

ז. מצא בהמת חברו רבוצה אף על פי שאין הבעלים עמה, מצוה לפרק מעליה ולטען עליה: שנאמר "עזב תעזב" (שמות כג, ה), "הקם תקים" (דברים כב, ד) מפל מקום. אם כן למה נאמר "עמו" (שמות כג, ה; דברים כב, ד): שאם היה בעל הבהמה עמה, והלך וישב לו ואמר לזה שפגע בו הואיל ועליך מצוה, אם רצית לפרק לבדך, פרק הרי זה פטור, שנאמר "עמו". ואם היה בעל הבהמה זקן או חולה, חייב לפרק ולטען לבדו.

ח. בהמת הגוי והמשא שלישראל אם היה הגוי מחמר אחר בהמתו, אינו זקוק לה; ואם לאו, חייב לפרק ולטען, משום צער ישראל. וכן אם היתה הבהמה שלישראל, והמשאוי שלגוי חייב לפרק ולטען, משום צער ישראל. אבל בהמת הגוי ומשאו אינו חייב להטפל בהן, אלא משום איבה.

ט. חמרים שרגליו שלאחד מהן רעועות אין חבריו רשאים להקדים, ולעבר מעליו; נפל האיש, רשאים לעבר מעליו.

י. היה אחד טעון ואחד רוכב, ודחקן הדרך מעבירין את הרוכב מפני הטעון. אחד טעון ואחד ריקן, מעבירין את הריקן מפני הטעון. אחד רוכב ואחד ריקן, מעבירין את הריקן מפני

הָרוֹכֵב. שְׁנִיָּהֶן טְעוּנִין, שְׁנִיָּהֶן רוֹכְבִּין, שְׁנִיָּהֶן רִיקָנִין עוֹשִׂין פְּשָׁרָה בִּינִיָּהֶן.

יא. וְכֵן שְׁתֵּי סְפִינוֹת שֶׁהֵיוּ עוֹבְרוֹת בַּנֶּהָר, וּפּוֹגְעוֹת זֶה בְּזֶה אִם עוֹבְרוֹת שְׁתֵּיָּהֶן בְּבֵת אַחַת, טוֹבְעוֹת; וְאִם עָבְרוּ זֶה אַחֵר זֶה, עוֹבְרוֹת. וְכֵן שְׁנֵי גַמְלִים שֶׁהֵיוּ עוֹלִים בְּמַעֲלָה גְבוּהָה, וּפִגְעוּ זֶה בְּזֶה אִם עָבְרוּ שְׁנֵיָּהֶן בְּבֵת אַחַת, נוֹפְלִין; וְאִם עָבְרוּ זֶה אַחֵר זֶה, עוֹלִין. בִּיצַד הֵן עוֹשִׂין: טְעוּנָה וּשְׂאִינָה טְעוּנָה, תִּדְחָה שְׂאִינָה טְעוּנָה מִפְּנֵי הַטְּעוּנָה; קְרוּבָה וּרְחוּקָה, תִּדְחָה קְרוּבָה מִפְּנֵי שְׂאִינָה קְרוּבָה. שְׁתֵּיָּהֶן רְחוּקוֹת, שְׁתֵּיָּהֶן קְרוּבוֹת, שְׁתֵּיָּהֶן טְעוּנוֹת הוֹאִיל וְכָלֵן בְּדַחַק אַחֵד, הֵטֵל פְּשָׁרָה בִּינִיָּהֶן וְהֵן מַעֲלוֹת שָׂכָר זֶה לָזֶה. וּבִזְהָ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ נֹאמֵר "בְּצֶדֶק, תִּשְׁפֹּט עַמִּיתְךָ" (ויקרא יט, טו).

יב. הַפּוֹגֵעַ בְּשָׁנִים אֶחָד רוֹבֵץ תַּחַת מִשְׁאוֹ, וְאַחַד פָּרַק מֵעֲלָיו וְלֹא מָצָא מִי שְׂיִטְעֵן עִמּוֹ מִצּוּהָ לְפָרַק בַּתַּחֲלָה מִשּׁוּם צַעַר בְּעָלֵי חַיִּים, וְאַחֵר כָּךְ טוֹעֵן. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּשֶׁהֵיוּ שְׁנֵיָּהֶם שׁוֹנָאִים אוֹ שְׁנֵיָּהֶן אוֹהֲבִים; אֲבָל אִם הָיָה אֶחָד שׁוֹנָא, וְאַחַד אוֹהֵב מִצּוּהָ לְטַעֵן עִם הַשׁוֹנָא תַּחֲלָה, כְּדֵי לְכוּף אֶת יָצְרוֹ הָרַע.

יג. הַ"שׁוֹנָא" (ראה שמות כג, ה) שֶׁנֹּאמֵר בַּתּוֹרָה הוּא מִיִּשְׂרָאֵל, לֹא מֵאֲמוֹת הָעוֹלָם. וְהֵיכָן יִהְיֶה לְיִשְׂרָאֵל שׁוֹנָא מִיִּשְׂרָאֵל, וְהַפְּתוּב אוֹמֵר "לֹא-תִשָּׁנֵא אֶת-אֲחִיךָ, בְּלִבְבְּךָ" (ויקרא יט, יז): אָמְרוּ חֲכָמִים, כְּגוֹן שֶׁרָאָהוּ לְבַדּוֹ שֶׁעָבַר עֲבָרָה, וְהַתָּרָה בּוֹ וְלֹא חֲזַר הָרִי זֶה מִצּוּהָ לְשָׁנְאוֹ, עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה וַיַּחֲזֹר מִרְשָׁעוֹ. וְאִם עַל פִּי שְׂעִדִּין לֹא עָשָׂה תְּשׁוּבָה אִם מִצָּאוֹ נִבְהַל בְּמִשְׁאוֹ מִצּוּהָ לְפָרַק וְלְטַעֵן עִמּוֹ, וְלֹא יִנְיַחְנוּ נוֹטָה לָמוֹת: שְׂמָא יִשְׁתַּחֲוֶה בְּשִׁבְלֵי מְמוֹנּוֹ, וַיָּבֹא לִידֵי סַפְּנָה; וְהַתּוֹרָה הַקְּפִידָה עַל נַפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל, בֵּין רָשָׁעִים בֵּין צַדִּיקִים, מֵאַחֵר שֶׁהֵם נִלְוִים אֶל ה' וּמֵאֲמִינִים בְּעִיקַר הַדַּת, שֶׁנֹּאמֵר "אֲמַר אֱלֹהֵיָם חִי-אֲנִי נָאִם ה' אֱלֹהִים, אִם-אֶחָפֶץ בְּמוֹת הָרָשָׁע, כִּי אִם-בְּשׁוּב רָשָׁע מִדְּרָכּוֹ, וְחִיָּה" (ראה יחזקאל לג, יא).

ברוך רחמנא דסיען. נגמר ספר אחד עשר, בעזרת שדי. ומנין פרקים שלספר זה, שנים וששים: הלכות נזקי ממון, ארבעה עשר פרקים; הלכות גנבה, תשעה פרקים; הלכות גזלה ואבדה, שמונה עשר פרקים; הלכות חובל ומזיק, שמונה פרקים; הלכות רוצח ושמירת נפש, שלושה עשר פרקים.